

Kotihoidon ja ympärivuorokautisen hoidon asiakkaat, henkilöstö ja johtaminen 2016

Vanhuspalvelujen seuranta -tutkimuksen toimintayksikkökyselyn tuloksia

Sisältö

Esityksessä kuvataan

- tilannetta vuonna 2016
- muutoksen suuntia vuodesta 2014
- eroja julkisten ja yksityisten palveluntarjoajien välillä.

Esitys antaa tietoa

kotihoidon ja ympärivuorokautisen hoidon asiakkaista, henkilöstöstä ja johtamisesta.

Teemat

- Yhteenveto
- Kotihoidon asiakkaat ja henkilöstö
- Ympärivuorokautisen hoidon asiakkaat ja henkilöstö
- Johtaminen

*Tekijät: Hanna Alastalo, Suvi Vainio
ja Sofia Sarivaara*

Vanhuspalvelujen seurantatutkimus

- Käynnistyi vuonna 2013 tarpeesta seurata vanhuspalvelulain voimaantumisen vaikutusta vanhuspalveluihin.
- On osa hallituksen kärkihanketta ”Kehitetään ikäihmisten kotihoitoa ja vahvistetaan kaikenikäisten omaishoitoa (I&O)”.
- Sähköiseen kyselyyn vastasivat kotihoidon, tavallisen palveluasumisen ja ympärivuorokautisen hoidon toimintayksiköt sekä kunnat, kuntayhtymät ja yhteistoiminta-alueet ympäri Suomen.
- Kyselyt on toteutettu vuosina 2013, 2014 ja 2016.

*Lue lisää tutkimuksesta:
www.thl.fi/vanhuspalvelujentila*

Yhteensä 2600 toimintayksikköä vastasi kyselyyn

Tutkimus kattaa **67 %** säännöllisen kotihoidon ja **96 %** ympärivuorokautisen hoidon asiakaspaikoista Suomessa.

625 kotihoidon yksikköä

> yksiköt tarjoavat kotihoitoa, kotipalvelua ja kotisairaanhoidoa

1700 ympärivuorokautisen pitkäaikaishoidon yksikköä

> ympärivuorokautista hoitoa tarjotaan tehostetussa palveluasumisessa, vanhainkodeissa, terveyskeskuksissa, sairaaloissa ja sotainvalidien laitoksissa

---

70 % kotihoidon ja 60 % ympärivuorokautisen hoidon yksiköistä toimii julkisella sektorilla.

Yhteenveto

Katse kotihoitoon

- **Kotihoidon henkilöstöä on vähennetty**, vaikka asiakasmäärät ovat kasvaneet
- **Moniammatillisuus ei näy riittävästi** kotihoidon henkilöstörakenteessa
- Pitkäaikaisessa ympärivuorokautisessa hoidossa työntekijämäärä **laskee asiakasmäärien mukaisesti**
- Esimiehillä sijaisten hankkiminen **vie aikaa johtamiselta ja toiminnan kehittämiseltä**

Kotihoidon henkilöstöä on vähennetty vaikka asiakasmäärät ovat kasvaneet

- Kotihoidossa päivittäinen asiakasmäärä on kasvanut keskimäärin 3000 henkilöllä. Kuitenkin **työntekijöistä on vähennetty yli 400 henkilöä.**
- Työntekijöiden tarvetta osataan silti ennakoida nykyisin paremmin: ero suunnitellun ja toteutuneen työntekijämäärän välillä on kaventunut vuodesta 2014.

---

*Palvelurakennemuutoksessa on keskitytty
laitoshoidon purkamiseen – kotihoidon
resursointi on jäänyt tekemättä.*

Moniammatillisuus ei näy riittävästi kotihoidon henkilöstörakenteessa

- Eläköitymisen seurauksena **työvoimasta poistuneita kodinhoitajia ja kotiavustajia ei ole korvattu riittävästi lähi- tai perushoitajilla.**
- Fysioterapeuttien määrä on kasvanut, mutta toimintaterapeutteihin ja sosionomeihin ei panosteta.

Kotihoitoon siirtyy jatkuvasti uusia tehtäviä: sairaalahoitosta kotiutetaan entistä nopeammin ja kuntoutus siirtyy kotiin.

Pitkäaikaisessa ympärivuorokautisessa hoidossa työntekijämäärä laskee asiakasmäärien mukaisesti

- Yhteensä 2800 pitkäaikaisen ympärivuorokautisen hoidon asiakaspaikkaa on vähennetty vuodesta 2014. Työntekijöiden kokonaismäärä on laskenut samassa suhteessa.
- Muutos on odotettu ja liittyy siirtymiseen **laitoshoidosta kodinomaisiin asumisratkaisuihin**.
- Työajasta hoitotyöhön kohdistuvassa ajassa ei ole muutosta verrattuna vuoteen 2014. Myös **hoitajamitoitukset ovat säilyneet pitkälti ennallaan**.

---

*On aiempaa vähemmän toimintayksiköitä,
joiden toteutunut hoitajamitoitus
alittaa vaaditun minimin.*

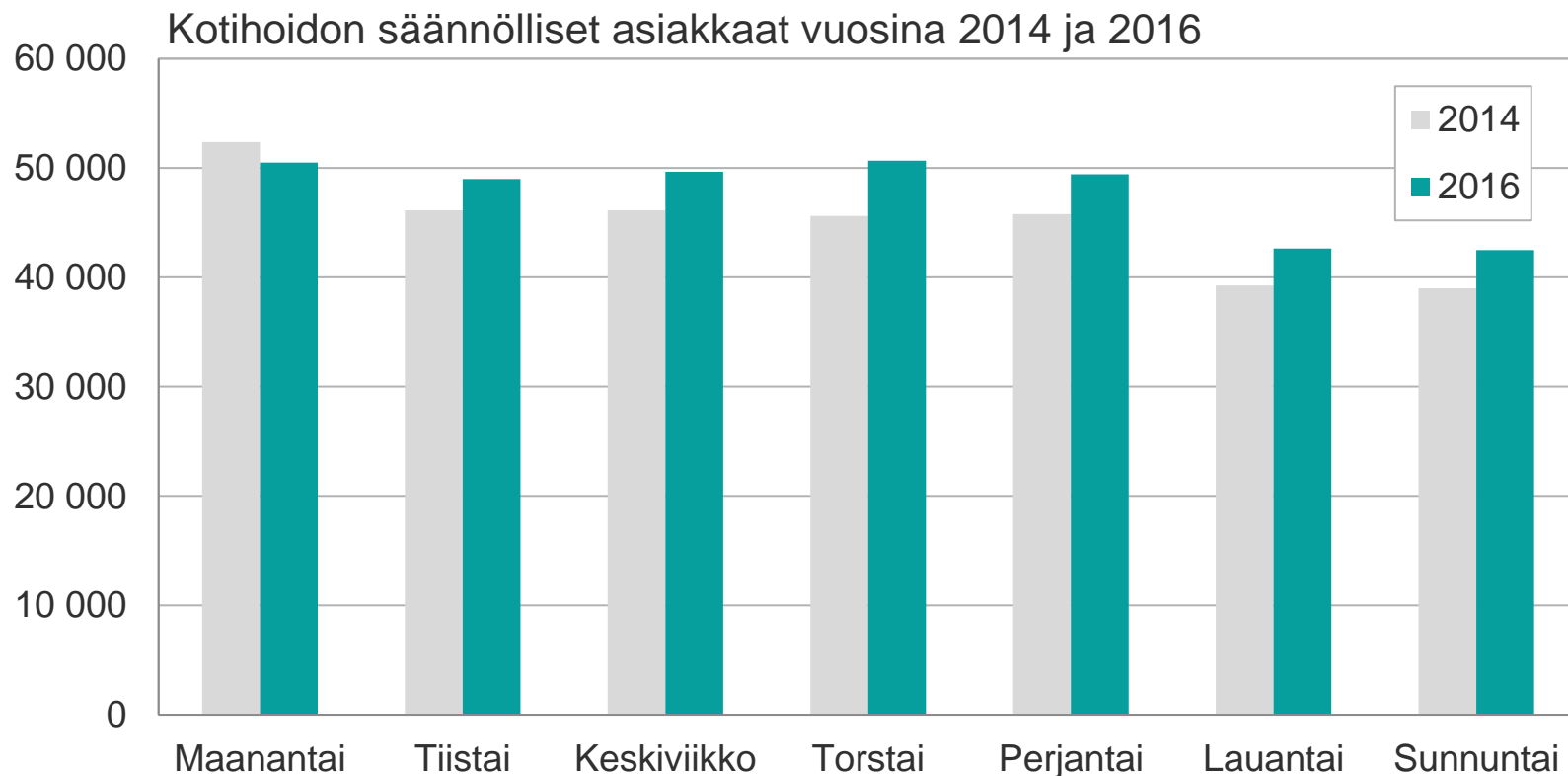
Esimiehillä sijaisten hankkiminen vie aikaa johtamiselta ja toiminnan kehittämiseltä

- Kotihoito on ottanut sähköiset toiminnanohjausjärjestelmät parhaiten käyttöönsä.
- Esimiesten aikaa käytetään edelleen sijaisten järjestämiseen ja **sijaisten järjestämisessä on yhä vaikeuksia**. Saadut sijaiset ovat kuitenkin yleensä koulutuksen saaneita.
- Eniten lisäkoulutusta tarvitaan **saattohoidon, toimintakyvyn arvioinnin ja teknologian saralla**.

Kotihoidon asiakkaat ja henkilöstö

Asiakasmäärät ovat kasvaneet ja erot viikonpäivien välillä tasoittuneet

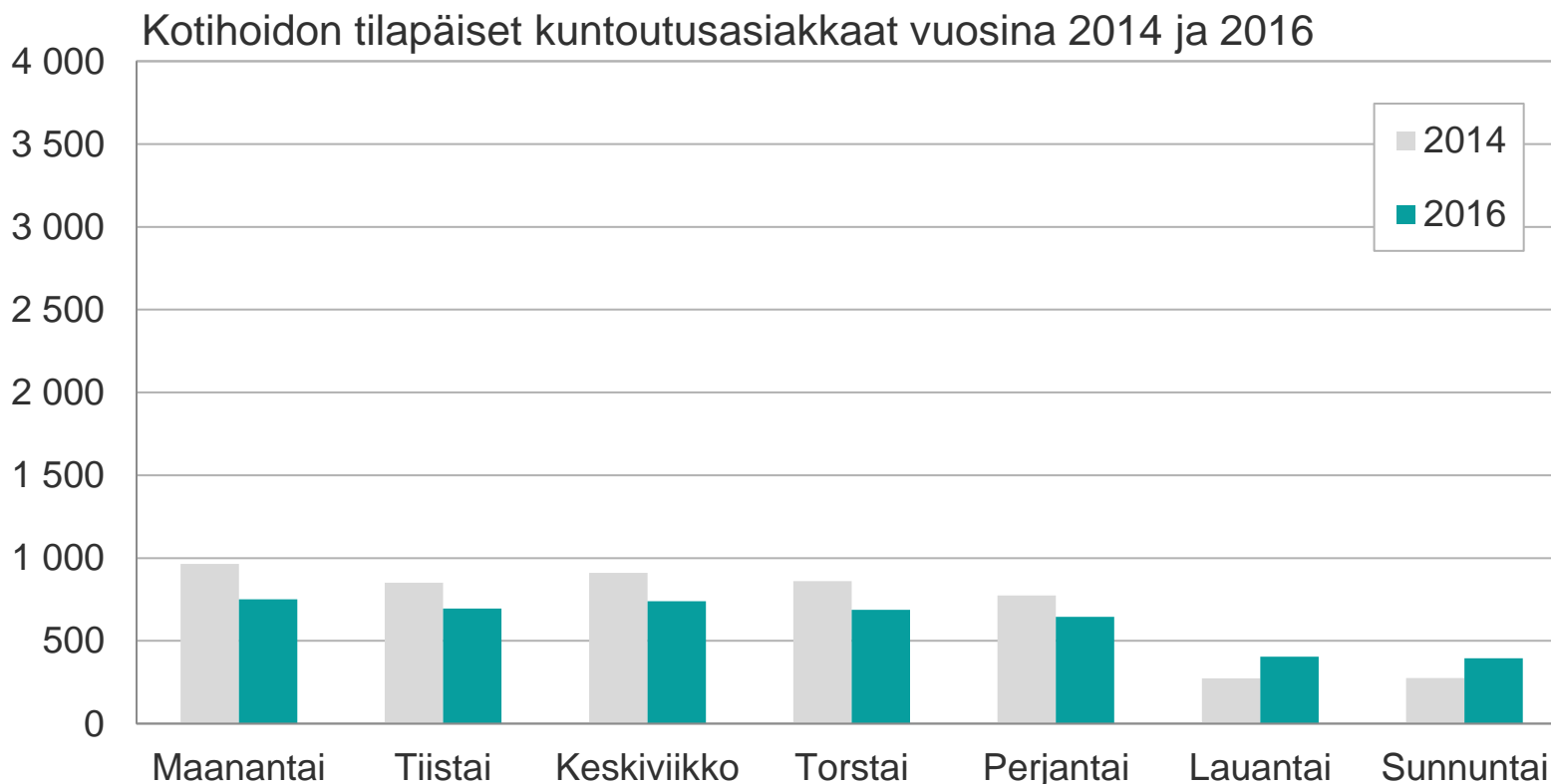

Lähde: Vanhuspalvelujen seuranta 2016, THL

Kotihoitoa on paremmin saatavilla viikonloppuisin kuin aiemmin. Se on tasannut aiemmin maanantain kohdalla näkyntä piikkiä asiakasmäärissä.

Tilapäisten kuntoutusasiakkaiden määrä on laskenut arkena ja kasvanut viikonloppuina

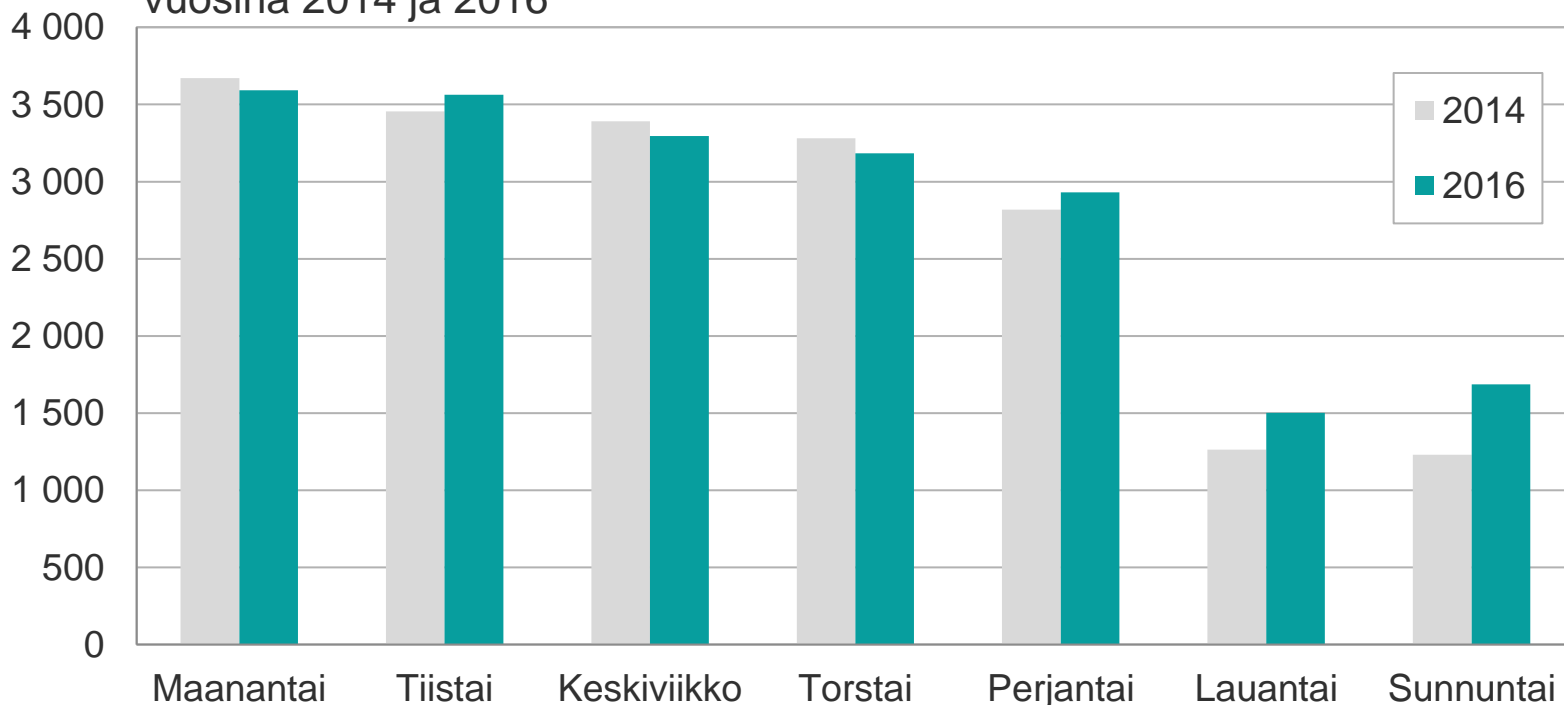
Lähde: Vanhuspalvelujen seuranta 2016, THL

Tilapäisten asiakkaiden määrän kasvu viikonloppuina voi liittyä siihen, että sairaaloista kotiutetaan viikonloppua vasten aiempaa enemmän asiakkaita.

Muiden tilapäisten asiakkaiden määrä on säilynyt arkena vakaana ja kasvanut viikonloppuina

Kotihoidon muut kuin kuntoutuksessa olevat tilapäiset asiakkaat vuosina 2014 ja 2016

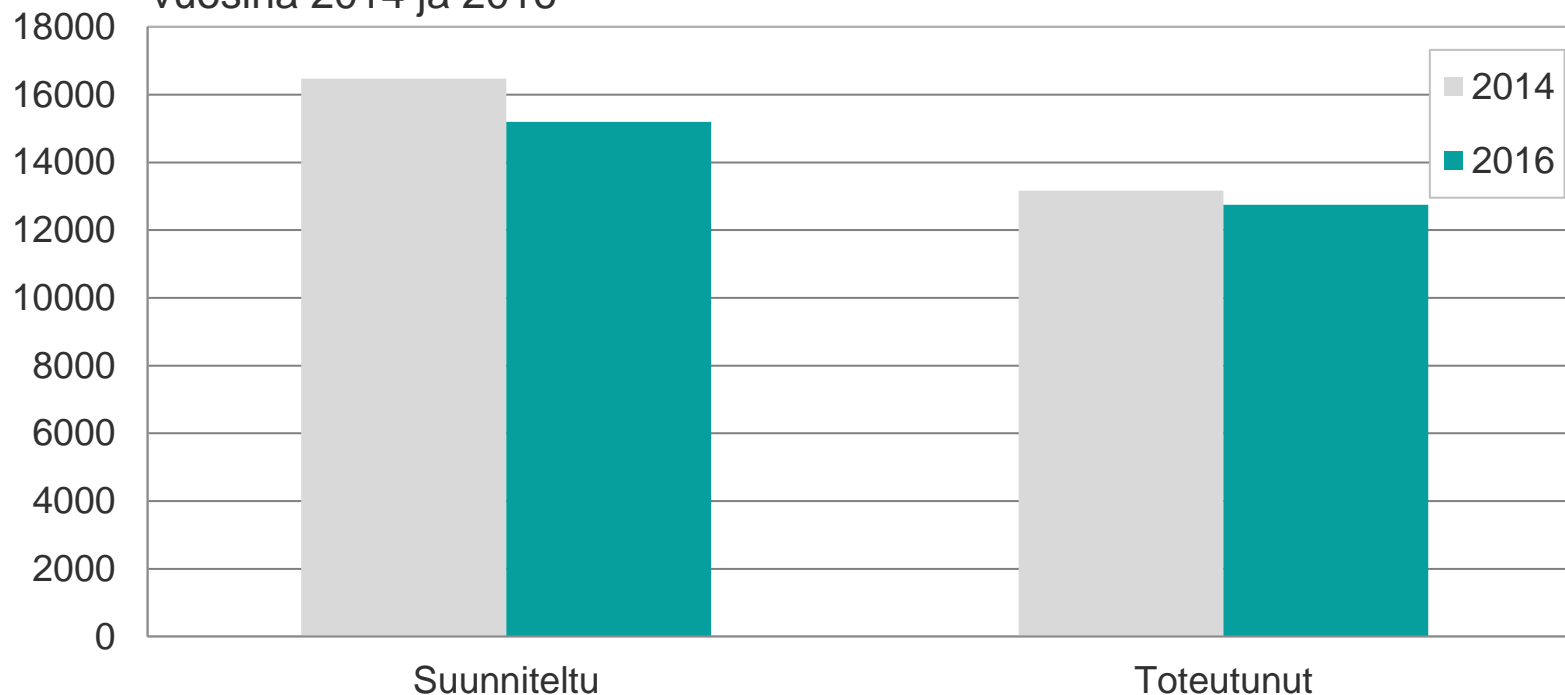
Lähde: Vanhuspalvelujen seuranta 2016, THL

Tilapäisiä asiakkaita ovat esimerkiksi sairaalasta kotiutuvat, lyhyen aikaa pieniä sairaanhoidollisia hoitotoimenpiteitä tarvitsevat.

Sekä suunniteltu että toteutunut työntekijöiden määrä on laskenut

Kotihoidon suunnitellut ja toteutuneet työntekijät vuosina 2014 ja 2016

Suunnitellun ja toteutuneen työntekijämäärän välisen eron kaventuminen voi kertoa siitä, että työntekijätarvetta osataan ennakoida aiempaa paremmin.

Työntekijöiden määrä on laskenut yli 400 henkilöllä vuodesta 2014

- Kodinhoitajien ja kotiavustajien määrä on laskenut työntekijöiden eläköitymisen seurauksena.
- Lähi- ja perushoitajien määrä on vahvistunut hieman, mutta lisäys ei ole riittävä korvaamaan työvoimasta poistuneita työntekijöitä.
- Esimiesten ja tiimivastaavien määrä vähenee, mikä on haaste erityisesti johtamisen ja toiminnan kehittämisen näkökulmasta.

Työntekijöiden määrä laskee, vaikka asiakasmäärät kasvavat ja tehtävien määrä lisääntyy.

Fysioterapeuttien määrä vahvistuu, mutta toimintaterapeutteihin ja sosionomeihin ei panosteta

- Fysioterapeuttien määrä on lähes kaksinkertaistunut. Se vahvistaa kuntoutuksen osaamista toimintayksiköissä.
- Fysioterapeuttien rinnalla tarvittaisiin toimintaterapeuttien osaamista, mutta heitä on edelleen vain harvassa yksikössä.
- Sosionomien määrä on vähentynyt, vaikka heillä on erityistä osaamista esimerkiksi tukiin, etuuksiin ja toimeentuloon liittyen.

---

*Moniammatillisuus ei näy riittävästi
henkilöstörakenteessa.*

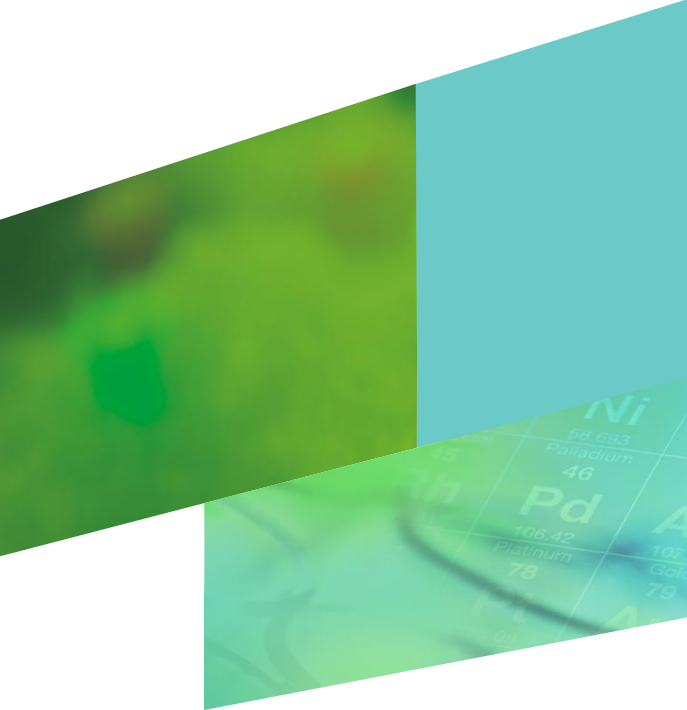

Välittömälle asiakastyölle varataan pienempi osuus työajasta julkisella kuin yksityisellä sektorilla

- Työajasta kohdistetaan työskentelylle asiakkaiden kanssa
  - sairaanhoitajilla ja terveydenhoitajilla **35 %**
  - lähihoitajilla, perushoitajilla, koulutetuilla kodinhoitajilla ja kotiavustajilla sekä hoiva-avustajilla **60 %**
- Välittömän asiakastyön osuus työajasta on säilynyt ennallaan vuodesta 2014.
- Yksityisellä sektorilla **suurempi osa työajasta kohdistetaan välittömään asiakastyöhön** kuin julkisella sektorilla.

Käyntikertoja asiakkaan luona on keskimäärin 13 viikossa

- Julkisella sektorilla viikoittaisia käyntikertoja on jonkin verran enemmän kuin yksityisellä.
- Eroa selittää todennäköisesti asiakasrakenne: julkisella puolella on enemmän runsaasti apua ja tiheästi käyntejä tarvitsevia asiakkaita.

Ympäri vuorokautisen hoidon asiakkaat ja henkilöstö

Pitkäaikaisesta ympärivuorokautisesta hoidosta on vähennetty yhteensä 2800 asiakaspaikkaa

- Terveyskeskusten ja sairaaloiden pitkäaikaishoidosta on vähennetty 1140 ja vanhainkotihoitosta 3 340 asiakaspaikkaa vuoden 2014 jälkeen.
- Samaan aikaan tehostettuun palveluasumiseen on tullut 1630 asiakaspaikkaa lisää.
- Tehostetun palveluasumisen lisäämisellä pyritään korvaamaan laitoshoidosta vähentyneitä paikkoja.

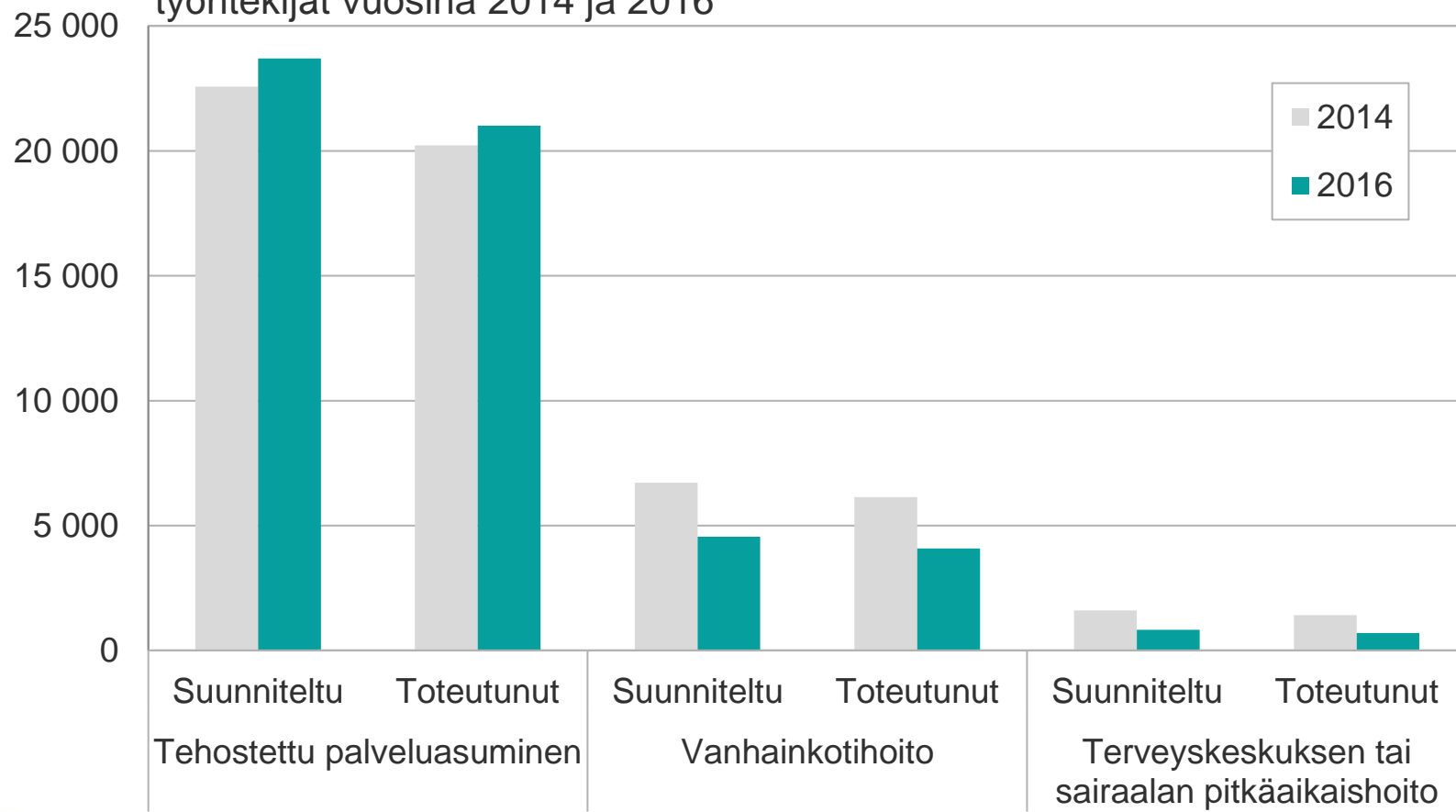

Palvelurakennetta on kevennetty ja entistä useampi on nyt kotihoidon asiakas.

Siirtyminen laitoshoidosta kodinomaisempiin asumisratkaisuihin näkyy työntekijämäärissä

Pitkäaikaisen ympärivuorokautisen hoidon suunnitellut ja toteutuneet työntekijät vuosina 2014 ja 2016

Työntekijöiden kokonaismäärä on laskenut samassa suhteessa kuin asiakaspaikkojen määrä on vähentynyt

- Työntekijöiden määrä on kasvanut tehostetussa palveluasumisessa ja laskenut vanhainkodeissa sekä terveyskeskuksien ja sairaaloiden pitkäaikaishoidossa.
- Koska ympärivuorokautisen hoidon palveluista on vähennetty yhteensä 2800 asiakaspaikkaa, on myös työntekijöiden kokonaismäärä vähentynyt.

Hoitotyön osuus

- Työajasta kohdistuu hoitotyöhön
  - Osastonhoitajilla ja esimiehillä **20 %**
  - Apulaisosastonhoitajilla ja tiimivastaavilla **70 %**
  - Kodinhoitajilla ja kotiavustajilla **90 %**
  - Hoiva-avustajilla **85 %**
  - Hoito- ja laitosapulaisilla **45 %**
- Yksityisellä sektorilla keskimäärin **suurempi osa työajasta varataan hoitotyölle** kuin julkisella sektorilla

---

Hoitotyöhön kohdistuvassa ajassa ei ole muutosta vuodesta 2014.

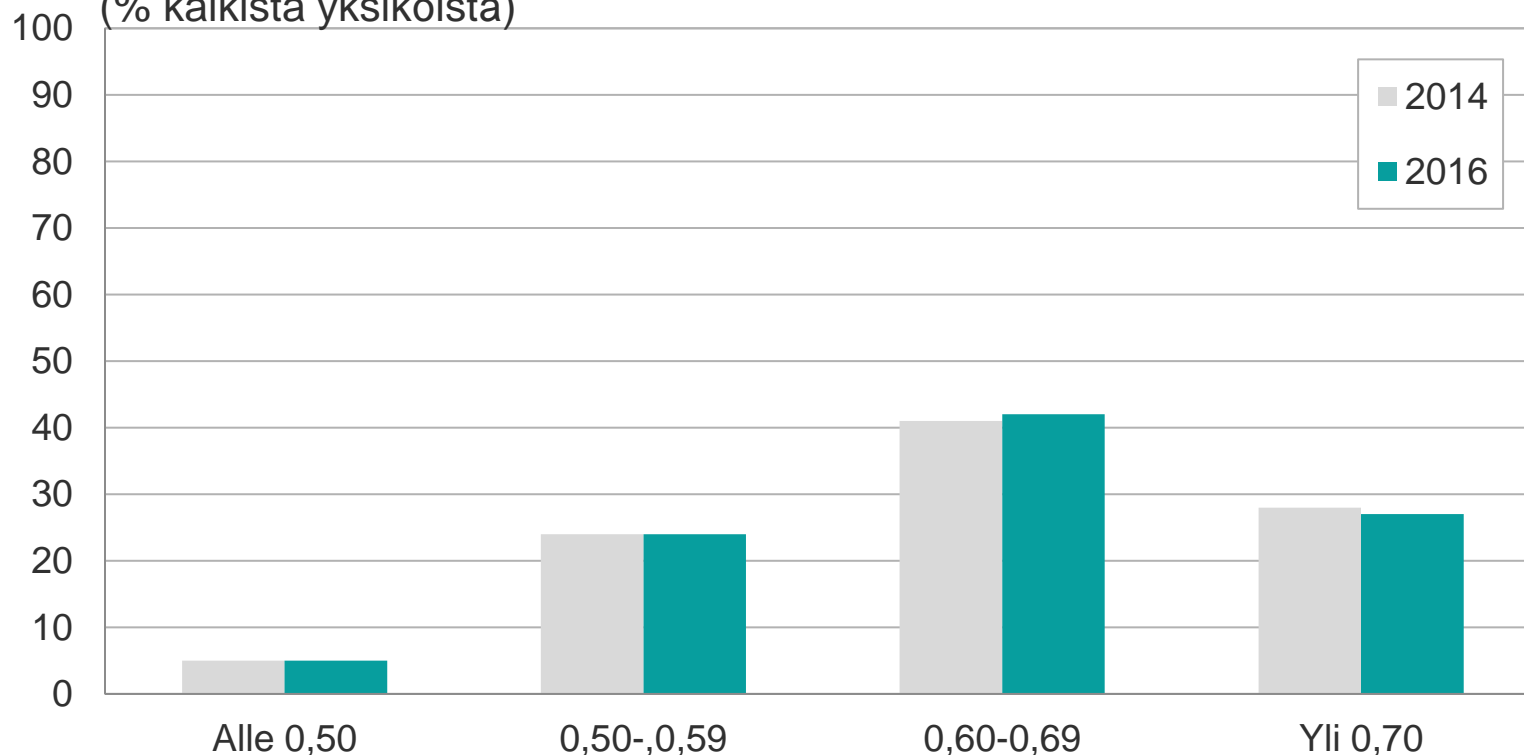

Suunnitellussa hoitajamitoituksessa ei ole muutosta vuodesta 2014

Pitkäaikaisen ympärivuorokautisen hoidon toimintayksikön suunniteltu hoitajamitoitus vuosina 2014 ja 2016

(% kaikista yksiköistä)

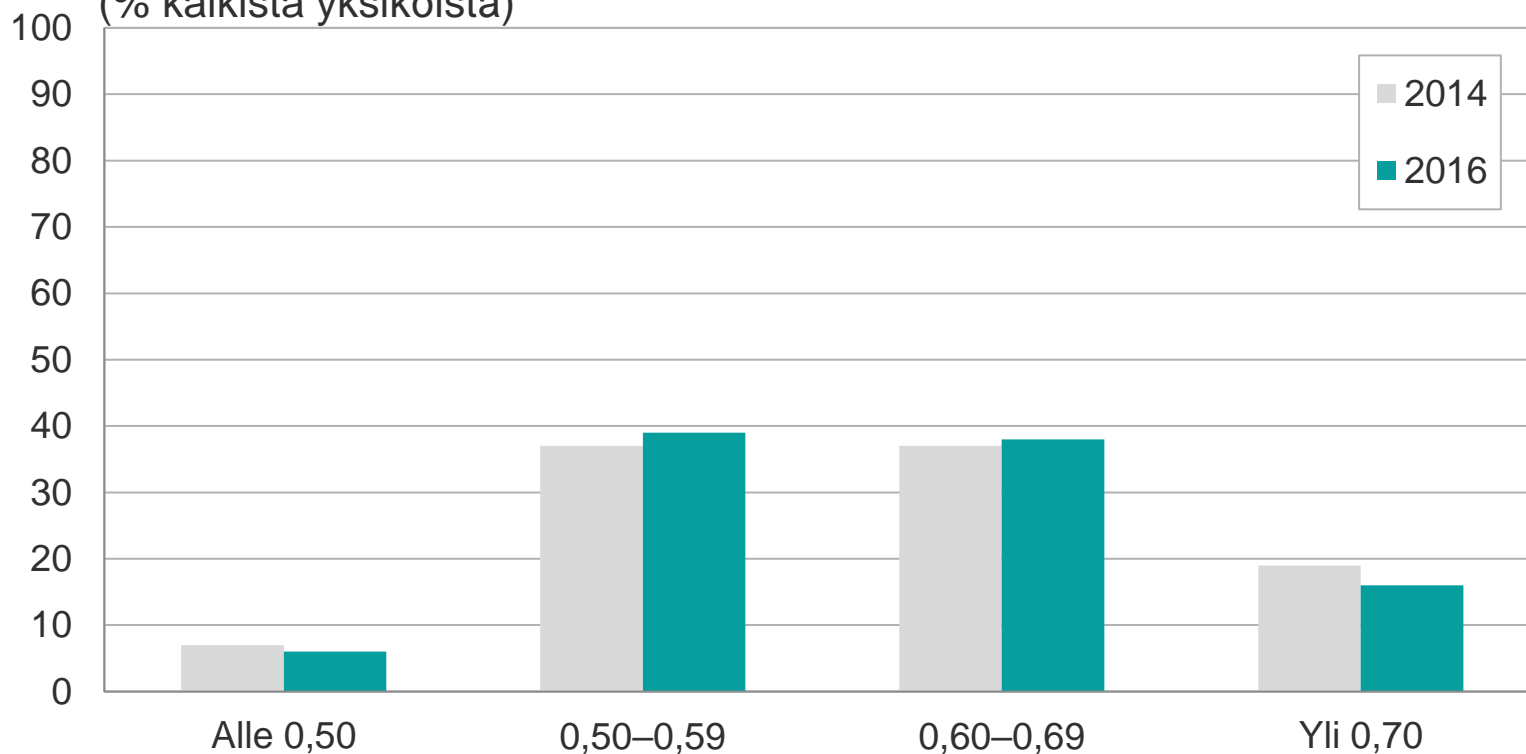
Lähde: Vanhuspalvelujen seuranta 2016, THL

Minimimitoitus on tehostetussa palvelusasumisessa ja vanhainkodeissa 0,5 työntekijää asiakasta kohti, vuodeosastojen pitkäaikaishoidossa 0,60–0,70.

Toteutunut hoitajamitoitus alittaa vaaditun minimin aiempaa harvemmassa toimintayksikössä

Pitkäaikaisen ympärivuorokautisen hoidon toimintayksikön toteutunut hoitajamitoitus vuosina 2014 ja 2016

(% kaikista yksiköistä)

Lähde: Vanhuspalvelujen seuranta 2016, THL

Johtaminen

Sähköiset toiminnanohjausjärjestelmät on otettu paremmin kotihoidossa käyttöön

- **Kolmella neljästä** kotihoidon toimintayksiköstä on käytössään sähköinen toiminnanohjausjärjestelmä.
- Ympäri vuorokautisen hoidon yksiköistä sähköinen toiminnanohjausjärjestelmä on **vasta alle puolessa yksiköistä**.

Esimiesten aikaa käytetään edelleen sijaisten järjestämiseen

- **Esimies järjestää sijaiset** joka toisessa kotihoidon toimintayksikössä. Ympäri vuorokautisessa hoidossa sijaisjärjestelyt ovat esimiehen vastuulla jopa kolmessa viidestä yksiköstä, eikä tilanne ole parantunut vuodesta 2014.
- Yhdeksässä kymmenestä toimintayksiköstä on joskus tai usein **vaikeuksia järjestää sijaisia**. Eniten vaikeuksia on julkisessa kotihoidossa sekä julkisten sairaaloiden ja terveyskeskusten pitkäaikaishoidossa.
- Saadut sijaiset ovat kuitenkin yleensä **koulutuksen saaneita työntekijöitä**.

Sijaisjärjestelyjen keskittäminen säästää aikaa ja turvaa sijaisten saannin.

Eniten lisäkoulutusta tarvitaan saattohoidon, toimintakyvyn arvioinnin ja teknologian saralla

- Eniten lisäkoulutuksen tarvetta on saattohoidossa, teknologian hyödyntämisessä ja toimintakyvyn moniulotteisessa arvioinnissa.
- Useamman kuin joka toisen kotihoidon yksikön alueella toimii erillinen kotihoitoa tukeva palveluohjaustiimi, kotiutustiimi, kotiutusohitaja, ikä- tai seniorineuvola ja kuntoutustiimi.
- Vain joka kolmannella kotihoidon toimintayksiköllä on erillinen alueellinen saattohoitotiimi tukenaan.

Lisää tietoa

- [Tuloksista tarkemmin](#)
- [Vanhuspalvelujen seuranta -tutkimus](#)
- [I&O-kärkihanke](#)

Hanna Alastalo
erikoistutkija

- [vanhuspalvelulaki\[at\]thl.fi](mailto:vanhuspalvelulaki[at]thl.fi)
- p. 029 524 7950

